

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

*Крутько М.А. к.е.н.,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогоднішній день процес реорганізації об'єктів агропромислової сфери в Україні сприятиме збільшенню обсягу різних видів послуг, розширенню робочих місць, створенню сприятливих передумов для функціонування різних форм господарювання на селі, підвищенню ефективності підприємницької діяльності ринку послуг, становленню реального власника в галузях виробничої інфраструктури через сільськогосподарську обслуговуючу кооперацію. Важливим залишається той факт, що головним напрямом активізації розвитку інтеграційних процесів має стати збільшення участі сільськогосподарських підприємств та інших категорій товаровиробників в кооперативних утвореннях на основі створення економічних стимулів до найбільш повного розкриття їх економічного потенціалу та отримання синергічних ефектів. Потребують детального вивчення та уточнення теоретичні і практичні питання шляхів посилення розвитку агропромислової інтеграції, через призму євроінтеграційного вектору нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції розвитку інтеграційних процесів знайшли своє відображення в працях відомих західних вчених-економістів: О. Вільямсона, М. Бредлі, Р. Коуза та ін. Значний внесок у вивчення проблем розвитку інтеграції зробили видатні українські вчені В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, В.М. Жук, П.І. Гайдуцький, А.С. Даниленко, С.М. Кваша, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, та ін. Результати їх досліджень по даному питанню є основою розвитку теорії і практики інтеграційної аграрної економіки. Узагальнений вагомий теоретичний і методичний матеріал в області посилення інтеграційних процесів є фундаментальною базою і може слугувати основою для проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є вивчення та наукове обґрунтування теоретичних засад, встановлення напрямів активізації розвитку інтеграційних процесів

сільськогосподарських підприємств для підвищення економічної ефективності їх діяльності. Досягнення мети зумовлює планомірне виконання взаємопов'язаних завдань, таких як розкриття сутності інтеграційних процесів в агробізнесі та напрямів стимуляції їх посилення та розвитку; визначення умов та особливостей необхідних для посилення інтеграційних процесів в Україні; виявлення гальмівних факторів та обрання шляхів їх усунення. Методологічною основою дослідження є вчення про сутність та фундаментальні принципи інтеграції в ринковій економічній системі та демократичному суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення та євроінтеграційних зрушень, які мають місце в нашій країні, виникають умови для подальшої активізації інтеграційних процесів в економіці країни та сфері агробізнесу безпосередньо. На думку В.Я. Амбросов «кооперацію та інтеграцію слід розглядати як соціально-економічну категорію, яка має потребу в усесторонньому науковому аналізі причинно-наслідкових зв'язків базових факторів розвитку явищ і процесів на основі діалектичних методів, які дають можливість не тільки пізнати процес у зародженні та його розвитку в загальних рисах, але і конкретних формах його прояву у всій різноманітності та складності відносин суб'єктів інтеграції» [1, с. 115-116]. Що дасть значний поштовх для активізації інтеграційних процесів агробізнесу і виступить основою для подальшого нарощення масиву теоретичних, методологічних знань і вчень, які значно стимулюватимуть і удосконалюватимуть механізм агропромислової інтеграції.

Досвід функціонування інтегрованих структур переконує, що одним із найважливіших чинників, які визначають умови розвитку інтеграції, безумовно, є інституціональні зміни. Існує тісний взаємозв'язок наявних інститутів з характером взаємодії суб'єктів господарювання. Зміни в інституціональному середовищі (приватизація і створення інституту приватної власності, у тому числі на землю; розширення сфери контрактних відносин; трансформація мислення, стереотипів поведінки та ін.) зумовили істотні зміни в інституціональній структурі АПК (розвиток багатукладної економіки; формування інституту приватних посередників; розширення транзакційного сектору). Перетворення інституціонального середовища і структури АПК спричинило зміну самої суті традиційних форм міжгалузевих зв'язків, перетворивши їх на взаємовідносини власників; розширило різноманітність форм інтеграції; сприяло появі, разом з технологічними, великої кількості

фінансово-економічних зв'язків [2, с. 54].

Проявився взаємозв'язок інтеграції та можливості вільного розпорядження ресурсами: придбання активів, основних засобів, акцій інших компаній; злиття і поглинання. Інтеграційні процеси характеризуються іншою якістю і здійснюються активніше в умовах, коли економічні суб'єкти мають господарську самостійність, право вільного укладання угод аж до відособлення і приєднання підприємств. Стан інституціонального середовища є найважливішою макроекономічною умовою, яка впливає на можливість реалізації інтеграційних процесів [3, с. 385]. Н. Гладун визначає агропромислову інтеграцію як «розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями й підприємствами агропромислового комплексу, пов'язаних технологічно та орієнтованих на виробництво кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини» [4, с. 55].

У перспективі розвиток інтеграційних процесів в аграрній сфері економіки здійснюватиметься під впливом вказаних чинників. Вони суттєво відрізняються за природою, силою і характером впливу. Проте їх дії властиві причинно-наслідковий зв'язок і синергія, цілеспрямоване управління ними може забезпечити підвищення ефективності реалізації інтеграційних відносин. Сукупний вплив цих чинників стосується виробничої, економічних і фінансової діяльності інтегрованого формування. Їх аналіз повинен проводитися не послідовно, а системно, завдяки чому забезпечується синергетичний ефект стійкого підвищення ефективності інтеграції [5, с. 85].

Однією з основних особливостей агропромислової інтеграції є її методологічні основи формування і функціонування, які зводяться до трьох ключових тез: це форма об'єднання або системний стан тих чи інших учасників агропромислового виробництва; процес зміцнення виробничих зв'язків і економічних відносин, об'єднання окремих учасників виробництва, в тому числі агропромислового в єдине ціле; це механізми чи методи, з допомогою яких відбувається об'єднання учасників агропромислового виробництва в єдиний виробничо-господарський механізм [6, с. 101].

О. Шаріпова зазначає, що «...вертикальні інтеграційні об'єднання передбачають охоплення сільськогосподарських і промислових підприємств, а також сфер допоміжної діяльності, однією ієрархічною системою, що забезпечує безперервність виробничого циклу і якомога краще використання господарських ресурсів. Вертикальна інтеграція здійснюється у двох напрямках – встановлення вертикальних зв'язків на засадах договірних відносин між формально незалежними партнерами і прямого включення

раніше самостійних підприємств до складу торгового чи промислового об'єднання, яке таким чином стає агропромисловим» [7, с. 109].

Агропромислова інтеграція є важливим організаційно-господарським важелем, використання якого великою мірою визначає ефективність функціонування агропродовольчого комплексу. З метою подальшого розвитку інтеграційних процесів слід звернути увагу на: формування ефективної системи економічних відносин між учасниками інтеграційних формувань; удосконалення форм агропромислової інтеграції, земельних відносин та відносин власності; покращення інвестиційної привабливості й активізацію інвестиційної діяльності з метою розвитку виробництва і формування необхідного розміру оборотного капіталу, що забезпечує нормальне ведення виробничо-фінансової діяльності суб'єктів АПК – учасників інтеграційної взаємодії [8, с. 28].

Агробізнес в Україні – одна з вагомих ланок економіки, діяльність якої базується на безумовно безцінному ресурсі нашої країни – землі. Для більшої ефективності використання цього ресурсу і, в деякій мірі, нарощення його потенціалу, варто посилювати інтеграційні процеси, виконувати внутрішньогалузеві процеси з ювелірною точністю та повною взаємодією, що і забезпечує інтеграція в повному її розумінні.

Висновки. Отже, можна зробити висновок про те, що суб'єкти інтеграційних перетворень є своєрідною еволюційно-організаційною формою співпраці людей, самобутня форма господарювання, діяльність якої ґрунтується на специфічних соціально-економічних та організаційно-суспільних принципах, що й надає рис самобутності і відрізняє від інших форм господарської діяльності. Одним з головних завдань у проведенні аграрних перетворень є використання наукових, практичних, управлінських надбань та міжнародного і досвіду України попередніх періодів для уникнення помилок при проведенні сучасних кардинальних змін.

Література.

1. **Амбросов В. Я.** Організаційна стратегія сільськогосподарських підприємств : [Монографія] / **В. Я. Амбросов.** – Х. : ХНТУСГ, 2009. – 316 с.
2. **Лещева М. Г.** Развитие интеграционных процессов в аграрной сфере экономики / **М. Г. Лещева, В. И. Трухачев.** – Ставрополь : АГРУС, 2008. – 308 с.
3. **Лукінов І. І.** Проблеми міжгосподарського кооперування і агропромислової інтеграції / **І. І. Лукінов** // Лукінов І. І. Вибрані праці : у 2 кн. Кн. 2. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 385 с.

4. **Гладун Н.В.** Особливості поглиблення агропромислової інтеграції / **Н.В. Гладун** // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 55-58.

5. **Басюркіна Н. Й.** Особливості розвитку інтеграційних процесів в агропродовольчому секторі України / **Н. Й. Басюркіна** // Наукові праці НДФІ. – 2012. – № 3 (60). – С. 79-86.

6. **Ушвицкий М. А.** Объективная необходимость углубления интеграции в агропромышленном комплексе / **М. А. Ушвицкий** // Сб. науч. тр. СевКавГТУ. Серия «Экономика». – 2006. – № 3. – С. 101-107.

7. **Шаріпова О. С.** Систематизація зв'язків, які визначають форми інтеграції підприємницьких структур в агропромислового комплексі / **О. С. Шаріпова** // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. праць. – Л. : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2011. – № 1(37). – С. 106-110.

8. **Черевко Г.В.** Інтеграційні процеси в АПК: перспективи залучення до них підприємств споживчої кооперації / **Г.В. Черевко** // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2015. – С. 24-29.

References:

1. **Ambrosov V.Ia.** (2009). *Orhanizatsiina stratehiia silskohospodarskykh pidpryemstv [Organizational strategy farms]*. Kharkov, 316 p. [in Ukrainian].

2. **Leshcheva M.G., & Trukhachev V.I.** (2008). *Razvitiye integratsionnykh protsessov v agrarnoy sfere ekonomiki [Development of integration processes in the agrarian sphere of the economy]*. Stavropol' : AGRUS, p. 308 [in Russian].

3. **Lukinov I.I.** (2007). *Problemy mizhkhospodars'koho kooperuvannya i abropromyslovoi intebratsiyi [The problems of the mizhghospodark co-operative and agro-industrial integration]*. Kyiv: NNTS IAE, p. 385 [in Ukrainian].

4. **Gladun N.V.** (2005). *Osoblyvosti poglyblennja agropromyslovoi' integracii' [Features of deepening agro-industrial integration]*. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, No 12, pp. 55-58 [in Ukrainian].

5. **Basyurkina N.Y.** (2012). *Osoblyvosti rozvytku intehratsiynykh protsesiv v ahroprodovol' chomu sektori Ukrayiny [Specialize in the development of integration processes in the agro-food sector of Ukraine]*. *Naukovi pratsi NDFI – Scientific works of NDFI*, pp. 79–86 [in Ukrainian].

6. **Ushvickij M.L.** (2006). *Ob"ektivnaya neobhodimost' uglublenniya integracii v agropromyshlennom komplekse [The objective necessity of deepening integration in the agro-industrial complex]*. *Sb. nauch. tr. SevKavGTU. Seriya «Ekonomika» – Collection of scientific works of SevKavSTU. Series «Economics»*, Vol. 3, pp. 101-107 [in Russian].

7. **Sharipova O. S.** (2011) *Systematyzatsiia zv'iazkiv, iaki vyznachaiut' formy intehratsii pidpryemnyts'kykh struktur v ahropromyslovomu kompleksi [Systematization of ties that determine the forms of integration of entrepreneurial structures in the agro-industrial complex]*. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva – Project management and production development: a collection of scientific works*. Vol. 1 (37), pp. 106-110 [in Ukrainian].

8. **Cherevko H.V.** (2015). *Intehratsiyni protsesy v APK: perspektyvy zaluchennya do nykh pidpryemstv spozhyvchoyi kooperatsiyi [Integration*

processes in the agroindustrial complex: prospects of attraction of enterprises of consumer co-operation]. *Visnyk L'viv's'koyi komertsyynoyi akademiyi. Seriya ekonomichna – Visnyk of the Lviv Commercial Academy. The series is economical*, pp. 24-29 [in Ukrainian].

Анотація.

Крутько М.А. Напрями активізації розвитку інтеграційних процесів суб'єктів агробізнесу.

Стаття направлена на висвітлення напрямів активізації інтеграційних процесів в агробізнесі, досягнення цієї мети зумовило планомірне виконання взаємопов'язаних завдань. Методологічною основою дослідження виступили вчення про сутність та фундаментальні принципи інтеграції. Розкрито сутність агропромислової інтеграції, її принципи в контексті економічного тлумачення та євроінтеграції; визначено необхідні умови та особливості для посилення інтеграційних процесів в Україні. Окреслено перспективи подальших досліджень в частині максимального використання потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інтеграційні процеси, агробізнес, агропромислова інтеграція, євроінтеграція, сільське господарство.

Аннотация.

Крутько М.А. Пути активизации развития интеграционных процессов субъектов агробизнеса.

Статья направлена на освещение путей активизации интеграционных процессов в агробизнесе, достижение этой цели обусловило планомерное выполнение взаимосвязанных задач. Методологической основой исследования выступили учение о сущности и фундаментальные принципы интеграции. Раскрыта сущность агропромышленной интеграции, ее принципы в контексте экономического толкования и евроинтеграции; определены необходимые условия и особенности для усиления интеграционных процессов в Украине. Определены перспективы дальнейших исследований в части максимального использования потенциала сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: интеграционные процессы, агробизнес, агропромышленная интеграция, евроинтеграция, сельское хозяйство.

Abstract.

Krutko M. Directions of activation of development of integration processes of agri-business subjects.

The article is aimed at highlighting the directions of activation of integration processes in agribusiness, achieving this goal has resulted in the systematic implementation of interrelated tasks. The methodological basis of the study was the doctrine of the essence and fundamental principles of integration. The essence of agro-industrial integration, its principles in the context of economic interpretation and eurointegration is revealed; necessary conditions and peculiarities for strengthening of integration processes in Ukraine are determined. Prospects of further researches in the part of maximal use of potential of agrarian enterprises are outlined.

Key words: integration processes, agribusiness, agro-industrial integration, eurointegration, agriculture.